

Kapıları Aralamak: Yükseköğretimdeki Göçmen ve Yerel Gençlerin Sosyal Uyum Sürecinde Erasmus+ Gençlik Değişimlerinin Rolü

Opening Doors: The Role of Erasmus+ Youth Exchanges in the Social Cohesion Process of Migrant and Local Youth in Higher Education

Hakan Gülerce¹ , F. Güzin AĞCA VAROĞLU² , Rukiye Gülerce³

¹ Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Şanlıurfa

² Türk-Alman Üniversitesi, Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji, İstanbul

³ Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Diyarbakır

Özet

Erasmus+ Gençlik Değişimleri (E+GD) projeleri Avrupa Birliği tarafından gençlerin sosyal katılımının güçlendirilmesi ve çeşitli anahtar yeterlilikler geliştirebilmeleri amacıyla desteklenmektedir. Her yıl Türkiye'den binlerce genç hem yurt içinde hem de yurt dışında E+GD projelerine katılmaktadır. Özellikle son yıllarda hızlı bir artış gösteren göçmen öğrenci nüfusuyla birlikte farklı kültürlerden gençlerin sosyal uyum süreçleri odak konusu olmuştur. Araştırmanın amacı, Harran Üniversitesinde gerçekleşen E+GD projelerinin kazanımlarının imkânı kısıtlı göçmen ve yerel gençlerin sosyal uyum süreçlerine etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu bağlamda gençlerin imkân kısıtlılık algıları, projelere katılma motivasyonları, proje sonrası kazanımları ve gelişimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmada projelere katılan 16 genç ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal hayata dâhil olma ve kişisel yeterliliklerini geliştirme noktasında projelerin gençlerin hayatlarında önemli değişimlere yol açtığı ve onlara yeni ufuklar açtığı görülmüştür. Öte yandan projelere katılma motivasyonları ve kazanımları açısından gençlerin deneyimlerinin farklı katmanlarda kesişimsel olduğu çalışmanın önemli bulgularından biridir. Bununla birlikte bu çalışma E+GD projelerinin göçmen ve yerel gençlerin sosyal uyumunun güçlendirilmesi ve birlikte yaşama kültürünün inşasındaki önemini ortaya koymaktadır.

Abstract

Erasmus+ Youth Exchanges (E+YE) projects are supported by the European Union with the aim of strengthening the social participation of young people and enabling them to develop various key competencies. Every year, thousands of young people from Türkiye participate in both national and international E+YE projects. Especially in recent years, with the rapid increase in the population of migrant students, the social cohesion processes experienced by young people from different cultures have become a focal point. The aim of the study is to reveal the impact of E+YE projects held at Harran University on the social cohesion processes of migrant and local young people with limited opportunities. As such, an attempt was made to determine the perception of limited opportunities among young people, their motivations for participating in projects, as well as their individual gains and personal growth thanks to their completion of the projects. Using a qualitative method, interviews were conducted with 16 young people participating in these projects. The data obtained from the interviews were subjected to descriptive analysis. The findings indicate that E+YE projects lead to significant changes in the lives of young people in terms of social inclusion and personal skills development, and open up new horizons for them. Another important finding of the study is that the experiences of young people intersect at various levels in terms of their motivations for participating in projects and the gains they obtain. Additionally, this study highlights the importance of E+YE projects in strengthening the social cohesion of migrant and local young people and in fostering a culture of living together.

Anahtar Sözcükler: Anahtar Yeterlilikler, Gençlik Değişimleri, Göç, İmkânı Kısıtlılık, Sosyal Uyum.

Keywords: Key Competencies, Youth Exchanges, Migration, Fewer Opportunities, Social Cohesion.

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. Hakan Gülerce
Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Şanlıurfa
e-posta: hakangulerce@harran.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 13(3), 421-434. © 2023 TÜBA
Geliş tarihi / Received: Aralık / December 5, 2022; Kabul tarihi / Accepted: Ekim / October 11, 2023
Bu makalenin atıf künyesi / How to cite this article: Gülerce, H., Ağca Varoğlu, F. G. & Gülerce, R. (2023). Kapıları
Aralamak: Yükseköğretimdeki Göçmen ve Yerel Gençlerin Sosyal Uyum Sürecinde Erasmus+ Gençlik Değişimlerinin
Rolü. *Yükseköğretim Dergisi*, 13(3), 421-434. doi: 10.53478/yuksekogretim.1214564

ORCID: H. Gülerce: 0000-0003-3601-5725; F. G. Ağca Varoğlu: 0000-0003-3770-1268; R. Gülerce: 0000-0001-9503-3451

Hayat boyu öğrenme, hareketliliğin, kalite ve verimliliğin artırılması, eşitlik, sosyal dayanışma ve aktif vatandaşlığın sağlanması, eğitim ve öğretimde girişimcilik ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi Avrupa Birliği 2020 yılı eğitim ve öğretim hedefleri arasındadır. Bütün bu sıralananlar çocuk, genç ve yetişkinlerin eğitime erişiminde eşitliğin sağlanması amacı ile bağlantılıdır (Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, 2014, s. 1-4). Türkiye Ulusal Ajansı tarafından yürütülen Erasmus+ bu hedeflere ulaşılabilmesi yönünde yıllardır devam eden bir hibe programıdır. Eğitim, gençlik ve spor alanında birçok kategorisi olan Erasmus+ projelerinin en yaygın olanı gençlik değişimleridir (Türkiye Ulusal Ajansı, 2017, s. 7). Erasmus+ Gençlik Değişim (E+GD) projeleriyle 13-30 yaş aralığındaki gençler farklı ülkeler görme, dil bariyerini aşma, farklı toplumların üyeleriyle etkileşime girme, yeni bilgi ve deneyimler kazanma imkânı bulmakta (Türkiye Ulusal Ajansı, 2022) ve kendilerini gerçekleştirme yolculuklarında güçlenmektedirler.

Üniversite öğrencileri için Erasmus deneyimi bir fırsat, bireysel ve toplumsal gelişime hizmet etme potansiyeline sahip bir program olarak belirginleşmektedir (Aksay Aksezer vd., 2021, s. 71). Bununla birlikte daha kısa süreli hareketlilikleri de içeren Erasmus+ projelerinde etkin olan gençlerin özellikle de imkânı kısıtlı katılımcıların farklı alanlarda da becerilerinin geliştiği görülmektedir (Ok ve Gülerce, 2021) ki bunda projeler kapsamında farklı eğitim ve öğrenme tekniklerinin kullanılması oldukça belirleyicidir. Örgün (*formal*), yaygın (*non-formal*), sargın (*informal*) “öğrenme eksenleri”nin birbirini tamamlayıcı şekilde kullanılmasının önemi gerek yapılan araştırmalarda gerekse gençlik çalışmacılarınca vurgulanmaktadır (Coombs ve Ahmed, 1980; Petersen, 2017; Şenyuva, 2020; Şenyuva ve Göksel, 2022). Örgün öğrenmeye bir eleştiri niteliği taşıyan yaygın öğrenme 1970’lerden itibaren tartışılmaya başlanmıştır (Coombs ve Ahmed, 1980). Yaygın öğrenme, tasarlanmış okul ve sınıf ortamının dışında yapılan ve isteğe bağlılığın esas olduğu, yapılandırılmış/planlı öğrenme etkinliği olarak tanımlanmaktadır (Lafraya, 2011). E+GD projelerinde de gençler yaygın öğrenmenin merkezde olduğu ve deneyimsel öğrenme metotlarının kullanıldığı bir öğrenme ortamında hayatları boyunca faydalı olabilecek bazı ‘anahtar yeterlilikler’ kazanmaktadır.

Katılımcı gençlerin kendilerine benzemeyenlerle ortak bir paydada buluşabilmelerinin önünü açan da programın çeşitlilik vurgusu ve aktif katılımı destekleyen öğrenme çevreleriyle gençleri merkeze alan yaklaşımıdır. Bu sosyal etkileşim alanı farklı bakış açılarını görebilme, çeşitliliği anlayabilme yeteneklerini güçlendirmekte ve haklarında kimi olumsuz yargılara sahip oldukları topluluklara karşı önyargılarında dönüşüme destek olmaktadır (Özmen, 2019). Dolayısıyla katılımcıların farklılıkları benimsemeseler dahi saygı duyma yetileri, demokrasi bilinçleri ve çeşitlilikle bir arada uyum içinde yaşama eğilimleri kuvvetlenmektedir. Bu durum, Erasmus+’ın stratejik hedefleri doğrultusunda

çıktılarının olduğunu, yani kapıları aralayan, hayatları dönüştüren bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan birçok çalışma da örneğin Erasmus üniversite öğrenci değişimleri kapsamında Avrupa’ya giden gençlerin bu deneyimlerinin onlar üzerinde olumlu ve kalıcı izler bıraktığını ortaya koymuştur. Adanır ve Susam’ın (2019) yükseköğretim öğrencilerinin Erasmus+ Programı hakkındaki görüşlerine dair yaptıkları çalışmada da öğrencilerin çoğunluğu kültürel etkileşim ve yabancı dil kazanımını öncüleyen ifadelerde bulunmuşlardır. Aynı zamanda öğrenciler özgüvenlerinin arttığını, önyargılarından arındıklarını ve yeni arkadaşlıklar kurma gibi çeşitli yeterlilikler kazandıklarını belirtmişlerdir.

Avrupa Birliği Gençlik Stratejisi, ilişki kur (*engage*), temasa geç (*connect*) ve güçlendir (*empower*) olmak üzere üç temel esası benimsemiştir (European Youth Portal, 2023). AB, çeşitli proje kategorisiyle bu üç esası hayata geçirmeyi hedeflemektedir. Örneğin E+GD projeleriyle farklı kültürlerle temas gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla E+GD projelerinin imkânı kısıtlı katılımcılar üzerindeki etkilerine ve kapsayıcılığa önemli bir göstergede hareketliliği desteklemesidir. Ray Mon araştırması verilerine göre “projeden önce yurtdışına çıkmadım” diyen gençlerin oranı 2018 yılında %34.5’tir (Şenyuva, 2018, s. 33). Bu oranın son dönem pandemi ve beraberinde gelen ekonomik dalgalanmalarla daha da yükseldiği tahmin edilebilir. Gençler, normal şartlarda imkânı kısıtlı bir gencin erişiminin çok zor olacağı deneyimleri bu program sayesinde edinebilmektedirler (Kaya ve Dönmez, 2022). Ayrıca katılımcı gençler toplumsal sorunlara duyarsız kalmayarak gençlik katılımının ve iş birliğinin teşvik edildiği bir ortamda buluşmaktadırlar (Özmen, 2019, s. 65). Zorunlu göç, iklim krizi, girişimcilik, toplumsal cinsiyet, bağımlılıkla mücadele gibi güncel konularda farkındalık ve sosyal uyumun sağlanması, gençler ile karar alıcılar arasında köprüler kurma gibi kazanımların önünü açan, sosyal sorunlara işaret eden ve çözüm arayan tematik projelerde yer alan katılımcılar, bir yandan topluma katkı sağlarken bir yandan da alternatif öğrenme metotlarıyla bilgi dağarcıklarını çeşitlendirme imkânı elde etmektedirler.

Desteklenen projelerin en önemli özelliği farklı toplumsal gruplardan imkânı kısıtlı gençlerin programlara dâhil edilmesini sağlayacak kapsayıcılıkta olmasıdır. İmkânı kısıtlılığın çerçevesi Erasmus+ bağlamında 1- Engellilikler (*disabilities*), 2- Sağlık sorunları (*health problems*), 3- Eğitim ve öğretime ulaşmadaki engeller (*barriers linked to education and training systems*), 4- Kültürel farklılıklar (*cultural differences*), 5- Sosyal engeller (*social barriers*), 6- Ekonomik engeller (*economic barriers*), 7- Ayrımcılığa yönelik engeller (*barriers linked to discrimination*) 8- Coğrafi engeller (*geographical barriers*) olarak çizilmiştir (European Commission, 2021b, s. 7-8). Toplumun imkânı kısıtlı parçalarını oluşturan kırılğan gruplar bir ülkedeki sosyal hizmetlere ulaşmada zorluk yaşayan, insani yardım ihtiyacında olan yüksek risk altındaki nüfusu ifade etmektedir (Marin-Ferrer vd., 2017,

s.34). Göçmenler, azınlıklar ve diğer imkânı kısıtlı bireylerin projelerde kendilerine yer bulmaları yoluyla kültürlerarası uzlaşma temelli etkileşime ve bireylerin topluma bağlılık duygusunun güçlendirilmesine çalışılmaktadır (European Commission, 2021b, s. 4). Katılımcı gençler içinde yaşadıkları çevrelerini de etkileyen önemli değişimler geçirmektedirler. Buradan yola çıkılarak projelerin gençlerin farklılıklarla yaşamlarının inşasında ve sosyal uyum süreçlerinde katkı sahibi olduğu iddia edilebilir. Bu çalışmanın odağı Harran Üniversitesinde gerçekleştirilen E+GD projelerinin katılımcı yerel ve göçmen gençlerin sosyal uyum süreçleri üzerindeki etkilerini tespit etmektir.

Türkiye, 2011 yılından bu yana dikkate değer bir zorunlu göç tecrübesi yaşamaktadır. Suriye’de yerlerinden edilen milyonlarca insan yeni yaşamlarını Türkiye’de kurmaya çalışmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı (2022) verilerine göre geçici koruma altında bulunan 3.652.234 Suriyeli göçmen Türkiye’nin çeşitli illerine, özellikle de Güneydoğu sınır illerine yerleşmiştir. Şanlıurfa ise bu iller arasında 380.790 geçici koruma altında bulunan göçmenle ön sıralardadır. Göç sürecinde olan yerel ve göçmen toplumların kaçınılmaz karşılaşmasıyla sınır çizme pratikleri işleme konulmakta, uyum ve çatışma alanları ortaya çıkmaktadır. Gündelik hayata nüfuz eden birçok deneyim sonraki kuşaklara aktarılmaktadır. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi harmonik bir toplumun olmazsa olmaz parçasıdır. Uyum süreci hem göçmen hem de yerel toplumların sorumluluklarının olduğu hak temelli ve çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal uyum “çift yönlü dinamik bir süreç” olarak ev sahibi ve göçmen toplumların karşılıklı etkileşim ve aktarım içinde yaşamları olarak ifade edilebilir (Adıgüzel, 2020, s. 171). Bostan (2018, s. 52-53), Türkiye’nin çok kültürlü yapısı içinde göçmenlerin kendi kültürlerini muhafaza ederek ev sahibi toplumla birlikte yaşamlarının sosyal uyum anlamına geleceğini ifade etmektedir. Göçmen ve yerel toplumlar arasındaki sosyal uyumun gerçekleşebilmesi için sosyal dâhil olma/etme sürecinin iki taraf için de geçerli olması ve deneyimlenmesi gerekmektedir.

Sosyal uyumu etkileyen birçok faktörün içinde eğitim, kültürlerarası pozitif iletişim, bir arada yaşam anlayışı ve ekonomik katılım ön plana çıkmaktadır. Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen’in (2020, s. 31) ifadesiyle, “kaynaklara erişim, katılım ve aidiyet” AB’nin entegrasyon politikasının ana hatlarını oluşturmaktadır ki istihdam ve hizmetlere erişimin yanı sıra, göç alan ülke kurumları ve vatandaşlarıyla etkileşim, kültürlerarası iletişim bütünleşmenin önemli boyutları olarak değerlendirilmektedir. Göçmen toplulukların yaşadıkları bölgelerde eğitim kurumuna dâhil olmalarının uyum sürecini önemli ölçüde güçlendirdiği tespit edilmiştir. Örneğin; Şanlıurfa Harran Üniversitesinde okuyan Suriyeli öğrencilerle yaptıkları çalışmada Kaya ve Şahin (2021, s. 41-45), sosyal uyumun eğitim ile ilişkisinin altını çizerek eğitimin bir aradalık ve etkileşimdeki başat rolünü belirtmişlerdir. Bunun yanında yine aynı üniversitede yürüttükleri çalışmada

Gülerce ve Çorlu (2021), iletişim kurma istekliliği ve sağlıklı iletişim tecrübesinin gençlerin uyum süreçlerini güçlendirdiği ifade etmektedir. Sezgin Büyükalaca ve Yolcu (2016) da iletişimin anlamının öne çıktığı araştırmalarında, diğer çalışmalarla örtüşür şekilde, sosyal aktivitelere katılarak akranlarıyla etkileşime girmelerinin Osmaniye Korkut Ata Üniversitesindeki Suriyeli öğrencilerin sosyal uyumundaki önemini ortaya koymaktadır. Eğitim ve iletişim faktörlerinin yanında her iki toplum açısından istihdam süreçleri de uyum sürecinin olmazsa olmazı kabul edilmektedir. Konya’daki Suriyeli girişimciler üzerine yürüttüğü çalışmada Koyuncu (2020) göçmenlerin ekonomik faaliyetlerinin toplumsal kabul ve uyumu kolaylaştırdığını tespit etmiştir. Uyumda ekonomik boyutun altı sıklıkla çizilse de yapılan çalışmalar sosyal boyutu vurgulamaktadır. Bu bağlamda sosyal boyutun içi çoğunluk toplumunun diline hakimiyet (ki bu eğitime dahil olmak ile de ilişkilidir), yerel halkla bir araya gelmeyi gerektirecek -okul çağında çocuğun olması gibi- durumları deneyimlemek, dahil olunan ülkenin medya organlarını takip etmek, sosyal hayatına katılmak vb. maddelerle doldurulabilir (Hannafi ve Marouani, 2022). Çünkü sosyal uyum, göçmenler ile yerel toplum arasındaki ortaklıkları keşfetmeyi teşvik ederek grupların karşılaşmalarından kaynaklı ortaya çıkan sorunlara çözüm sunan bir olgudur.

Uyumun sağlanabilmesi, kaynaşmanın gerçekleştirilmesi ve uygun zeminin hazırlanabilmesi için kimi aracı kurumlara da ihtiyaç duyulmaktadır (Adıgüzel, 2016, s. 174). Özellikle STK’ların 2011 sonrası süreçte aktif görev aldığı giyim, gıda, barınma vb. ihtiyaçların karşılanması çabası aciliyeti olan ancak uyuma yönelik yeterli olmayan girişimlerdir. Bu noktada örneğin Barın (2021) Suriyelilerin entegrasyonunda STK’ların rolünü araştırdığı çalışmasında göçmen ve yerel halkın tanışmasını, kültürel olarak kaynaşmasını sağlayan kimi projelerde sivil toplumun devlet kurumlarınca desteklenmesinin, ortak bilgi üretiminin önemine değinmektedir (s. 298-301). Benzer şekilde Kaya ve Şahin (2021) üniversite topluluklarını “her iki toplumdan öğrencilerin birlikte belirli bir amaç etrafında toplandığı, dayanışma ve yardımlaşma faaliyetlerinin olduğu etkileşim alanları” olarak tanımlamış (s. 56) ve öğrencilerin sosyal uyumuna yönelik en büyük bariyerlerden olan ayrımcılık deneyiminin, dil ve istihdam sorunlarının önüne geçmek için gerek öğrenci kulüplerinin gerekse de istihdama yönelik kuruluşların bilgilendirme ve kaynaştırma faaliyetlerini artırması gereğini belirtmişlerdir (s. 72-73). İki toplumun karşılaşmasına zemin oluşturacak çalışmalar sosyal uyum için atılan anlamlı adımlardır. Çünkü bu karşılaşmalar farklılık ve benzerliklerin tespitinde rol oynar, gruplar arası etkileşim bu şekilde olur. Ağırlıklı olarak sivil toplum kuruluşları ve informel gençlik grupları tarafından yürütülen E+GD projeleri bağlantılı olarak gençlerin sosyal, kültürel ve ekonomik sermayelerini güçlendirmelerini sağlar ve ortak yaşam kültürünü inşa edebildikleri bir mekânda sosyal uyumlarını da mümkün kılarak çalışmalarda bahsedilen sivil toplum ve devlet kurumlarının birlikteliğine de zemin oluşturur.

Göçmenlik deneyimi ve göçmenlerle yerel halkın ilişkisine dair çalışmalara oranla AB projelerinin göç bağlamında değerlendirilmesine dair çalışmaların azlığı dikkat çekicidir. Oysa bir arada yaşamının ve çeşitliliğin kabulünün temelini atıldığı bu projeler çeşitli sebeplerle bir araya gelmiş toplumların kaynaşmasına da etki edebilir. Bu etkinin boyutlarının anlaşılması projelerin ülkemiz gençlik çalışma alanı için önemini ortaya koyacağı gibi, göçmenlere yönelik birçok olası düzenlemenin ve proje girişiminin alt yapısını da oluşturabilir. Özellikle Şanlıurfa gibi yoğun göç alan bir sınır kentinde gündelik karşılaşmaların, gruplar arası etkileşimlerin katmanlılığı grupların bu gibi ortak faaliyetlere katılmalarını oldukça gerekli kılmaktadır. Erdoğan (2018) “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” araştırması bulgularından yola çıkarak, Şanlıurfa gibi illerde yerel halkın, hizmet ve kaynakların paylaşımı, kiralardaki artışlar, işgücü piyasasındaki rekabet vb. gerekçelerle Suriyelilere karşı tutumunun yabancı düşmanlığına varabilecek noktaya gelmemesi, sosyal uyumun sağlanabilmesi için devlet kurumları ve STK’ların özel bir çaba içinde olmaları gerektiğinin altını çizmektedir (s. 210-220). Özellikle genç grupları bir araya getiren E+GD projelerinin de bu çabanın önemli bir boyutunu oluşturduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Çünkü kazanımları doğrultusunda kendi topluluklarıyla da bir arada yaşadıkları diğer gruplarla da aktif yapıcı ilişki kurabilecek olan bu gençlerin, imkân kısıtlılıkları içinde bir fırsat olarak gördükleri projelere katılmaları kilit öneme sahiptir. Aynı zamanda göçmen deneyiminin, gruplar arası etkileşimin kültürlerarası yaygın ve sargın öğrenme ortamlarında gerçekleşmesi göç çalışmaları açısından da ilgi çekicidir. Bu doğrultuda araştırmanın ana soruları şu şekildedir:

- Şanlıurfa’da gerçekleşen Erasmus+ Gençlik Değişimleri (E+GD) projeleri ve bu projelerin olası kazanımları kabul edilen “anahtar yeterlilikler” katılımcı yerel ve göçmen gençler tarafından nasıl değerlendirilmektedir?
- Gençlerin projelere katılım motivasyonları ile imkân kısıtlılıkları arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Projelere katılmalarının farklı sosyalizasyon koşul ve örüntülerinden gelen imkân kısıtlı yerel ve göçmen gençlerin sosyal uyumuna etkisi nasıldır?

Yöntem

Araştırmada, gençlerin E+GD projelerine katılmalarıyla edindikleri deneyimlerini nasıl değerlendirdiklerini, proje sonrası kazanımlarının boyutlarını, projelerin onların sosyal uyumuyla ilişkisini araştırmak amacıyla nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Kümbetoğlu’na göre nitel araştırma katılımcılara kendilerini ifade etmeleri için alan açar ve insanların içinde yer aldıkları süreçleri, faaliyetleri, konu ile ilgili algılarını, etkileşimlerini, hislerini, tutumlarını ve deneyim odaklı dışavurumlarını araştırmacının veri dağılımına kazandırır (2020, s. 32). Kısacası görünür olmayı ortaya çıkarma ve analiz etme imkânı verir.

Araştırmanın problemine yönelik olarak zengin veri kaynağı oluşturabilecek şekilde katılımcıları seçme imkânı tanıması sebebiyle çalışmada amaçsal örneklem tekniği kullanılmıştır (Kümbetoğlu, 2019, s. 99). Bu şekilde benzerlik gösteren durumlar arasında ortak yahut farklılaşmış olguların bulunup bulunmadığı araştırılabilmiştir. Araştırma grubunu ‘X ve Y’nin Eşitliği’, ‘Hoş Geldin Demekten Korkma’, ‘Birlik Kuvvettir’ isimli E+GD projelerine¹ aktif katılım sağlamış Harran Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören 20-28 yaş aralığındaki göçmen (Suriyeli) ve yerel öğrenciler oluşturmaktadır. Yaygın ve sargın öğrenme metotları kullanılarak çeşitli aktiviteler yapılan, saha ziyaretleri ve kültürel gezilere yer verilen her üç projenin de uygulama etkinlikleri birer hafta sürmüştür. Etkinliklere Almanya, İtalya, Litvanya, Portekiz, Moldova ve Ukrayna gibi ülkelerden gençler katılmış, Şanlıurfa’da yaşayan yerel ve göçmen gençler ise bu projelerde hem katılımcı hem de ev sahibi konumunda yer almışlardır. Göçmen katılımcılar arasında hukuki olarak geçici koruma altında bulunan Suriyeli gençlerin yanı sıra Türk vatandaşlığına hak kazanmış olanlar da bulunmaktadır. Bu nedenle makalede her iki grubu da temsil edebilmesi açısından göçmen kavramı kullanılmaktadır. Yanı sıra araştırma grubunun çoğunluğunu kadınların oluşturmasının en önemli nedeni projelere kadın öğrencilerin daha çok rağbet göstermesidir. Gerek genç kadınların üzerlerindeki ev içi sorumluluklar gerekse sosyal katılımlarına engel teşkil eden toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli geleneksel bariyerler sebebiyle kadınlar kampüs bazı gerçekleştirilen etkinliklere dahil oluşlarının yakın çevreleri tarafından ‘eğitiminin bir parçası olarak algılanabilmesinin’ avantajından yararlanabilmektedirler. Bu durum kadın öğrencilerin projelere katılım motivasyonlarını arttırmaktadır ve araştırma grubunun profiline de yansımıştır.

Anahtar yeterlilikler olarak sıralanan kazanımların bu gençlerin hayatlarına hem sosyal uyum hem de kendilerini gerçekleştirmeleri bağlamındaki katkılarının anlaşılması araştırmanın ana çabasıdır. Bu doğrultuda nitel araştırmalarda örneklemin niceliğinden niteliğinin çalışmanın doygunluğunda önemli olmasından hareketle (Baltacı, 2018), 6 göçmen ve 10 yerel olmak üzere toplam 16 genç ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin avantajı araştırmacıların daha önceden hazırladıkları mülakat sorularına aldıkları cevapların yanı sıra mülakatın gidişatı doğrultusunda konu ile ilgili detaylara girilebilmesi, ayrıntılı bilgi alabilmek için ilave sorular sorma imkânı vermesidir. Araştırma sorularının çerçevesi AB gençlik politikaları doğrultusunda çizilen anahtar yeterlilikler baz alınarak hazırlanmıştır. Mülakatlarda katılımcılardan öncelikle imkân kısıtlılık hakkındaki düşünceleri ve sonra da Şanlıurfa’yı bu bağlamda değerlendirmelerini paylaşmaları istenmiştir.

1 Proje amaç, kapsam ve çıktılarına dair ayrıntılı bilgiye ulaşmak için Harran Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırmaları Merkezi (HÜGÖÇ) resmi sayfası bkz. <http://web.harran.edu.tr/hugoc>

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri.

Kod	Projeye Katıldığı Yaş	Cinsiyet	Durum
G1	24	Kadın	Yerel
G2	26	Erkek	Göçmen
G3	26	Kadın	Göçmen
G4	24	Erkek	Yerel
G5	25	Kadın	Yerel
G6	23	Kadın	Yerel
G7	23	Kadın	Yerel
G8	24	Kadın	Yerel
G9	23	Kadın	Yerel
G10	25	Kadın	Yerel
G11	24	Kadın	Yerel
G12	28	Erkek	Yerel
G13	23	Kadın	Göçmen
G14	23	Kadın	Göçmen
G15	27	Kadın	Göçmen
G16	20	Erkek	Göçmen

Daha sonra da projeye katılımlarına dair açık uçlu sorular yöneltilerek kazanımlarına dair görüşleri alınmıştır. Böylelikle projelerin imkânı kısıtlı bölge² gençleri üzerindeki etkileri, proje katılımı ve sosyal uyum ilişkisi anlaşılmasına çalışılmıştır. Şanlıurfa'da hayata geçirilen bu E+GD projelerinin katılımı yerel ve göçmen gençlere kazandırdıkları, sosyal uyumları ile proje kazanımları olan 'anahtar yeterlilikler'in ilişkisi üzerine yapılan bu araştırma üç ana tema üzerine kurulmuştur. Bunlar, projelere katılım gerekçeleri ve koşulları, proje sonrası edindikleri anahtar yeterliliklere yönelik değerlendirmeleri ve sosyal uyum bağlamında geçirdikleri değişimlerdir.

Tablo 2. Temalar ve Analitik Kategoriler.

Temalar	Kategoriler
Projelere Katılım	- İmkânı Kısıtlılık - Motivasyon
Anahtar Yeterlilikler	- Yabancı Dilde İletişim - Dijital ve Teknolojik Yeterlilikler - Öğrenmeyi öğrenme - Sosyal Yeterlilikler ve İnisiyatif Alma - Kültürel Farkındalık ve Kendi Kültürünü İfade Edebilme
Değişim	- Sosyal Dahil Olma ve Uyum

2 Bölgeden kasıt TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) ve TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgeleridir.

Veri analizinde ise araştırma sorularıyla da bağdaşır şekilde betimsel analize başvurulmuştur. Araştırma verileri yukarıda belirtilen üç tema esas alınarak analiz edilmiştir. Bu temalar araştırmanın hem veri toplama aşamasında hem de betimsel analiz sürecinde kategorilerin düzenlenmesine temel oluşturmuştur. Betimsel analizde veriler tematik olarak ayrıştırılarak, düzenlenir ve ortaya çıkan betimlemeler neden-sonuç ilişkisi, ortaklık-farklılıklar, yani "tekrar eden düzenlilikler" (Kümbetoğlu, 2020, s. 77) dikkate alınarak yorumlanır. Betimsel analiz yönteminde katılımcıların ifadelerinde dikkat çekici yanların alıntılanması oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 224-225). Bu sebeple katılımcı mülakatlarında tekrarlanan yahut altı çizilen betimlemeler analitik kategoriler altında birleştirilerek sıklıkla alıntılarda yer bulur.

Araştırmacıların projelerde aktif olmalarının, proje ortamında gençlerle çalışmaya aşina olmalarının bu çalışma için avantaj ve dezavantajları vardır. Dezavantajların başında mülakatlara katılan gençlerle projelerde yan yana gelmiş olunmasının alan ile yakınlık-uzaklık ilişkisi kurmada zorluğa sebebiyet verme ihtimali gelmektedir. Öte yandan bu durum örneğin göçmen gençler ile yapılan mülakatlarda avantaja dönüşmüştür. Gençlerin, özellikle de yerel kadın öğrenciler ve iletişimde özgüven zorlukları yaşayan kimi göçmen öğrencilerin tanıdıkları kimselerle görüşmelerinin kendilerini ifade edişlerinde rahatlatıcı etkisi gözlemlenmiştir. Bazı göçmen gençler, projelere katılımlarıyla dil bariyerini aşma deneyimlerini aşına oldukları araştırmacılarlayken olumlu bir şekilde tekrar deneyimlemediklerini, anlaşılma kaygısı duymadıklarını belirtmişlerdir. Araştıran-araştırılan ilişkisindeki güç dengeleri yerelden gelen araştırmacı ve araştırılan göçmen arasında göçmen aleyhine inşa edilebilecekken E+GD proje ortamının imkânı kısıtlı gençleri kapsayıcılığıyla bu hiyerarşi üretiminin büyük oranda aşıldığı düşünülebilir. Bir diğer olası güç ilişkisi genç araştırılan- araştırmacı ikilisi arasındadır. Bu durum da gençlik ile özdeş iletişim dilini konuşabilmenin ve yaygın eğitimin ön planda olduğu etkinlik katılımcılarının proje ortamında halihazırda aşttıkları bir boyuttur.

Çalışma alanyazına Şanlıurfa gibi yoğun göç alan bölgelerde mekânsal ayrışma ve ortaya çıkan paralel toplumlar sebebiyle bir araya gelişleri her zaman mümkün olmayan iki genç grubuyla gerçekleştirilen ortak etkinlikler üzerine yapılması ve E+GD projeleri ve göç ilişkisini kurmasıyla katkı sunmaktadır. Araştırmanın en önemli boyutu katılımcı gençlerin projelerle ilgili görüşlerini kendilerini rahat ifade edebildikleri bir ortamda paylaşabilmiş olmaları ve bu projelerin imkânı kısıtlı gördükleri yanlarına etkilerini değerlendirmiş olmalarıdır. Bu bağlamda çalışma çeşitliliğin ve imkânı kısıtlı grupların desteklenmesini değersel olarak benimsemiş AB gençlik politikaları açısından projelerin işlevini yerine getirip getirmediğinin Şanlıurfa örneği üzerinden bir sağlaması niteliğindedir.

Araştırmanın saha kısmında insanlardan veri toplama yöntemi kullanıldığından dolayı “Göçmen ve Yerel Gençlerin Sosyal Uyum Sürecinde Erasmus + Gençlik Değişimi Projelerinin Rolü; Şanlıurfa Örneği başlıklı bireysel araştırma projesi için Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 08.02.2022 tarih ve 2022/27 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma kapsamında E+GD projelerine katılan gençlerin kendilerini çeşitli alanlarda imkânı kısıtlı hissettikleri ve projelere katılımlarıyla bu kısıtlılıkların daha fazla farkına vardıkları ortaya çıkmıştır. Böylelikle oluşan farkındalıkla birlikte kendilerini olumlu yönde daha fazla geliştirmeye çalışmışlardır. Projelere katılan gençler farklı kültürleri tanıyarak yeni arkadaşlıklar kurmuş ve çeşitli ön yargılarını kırmışlardır. Bununla birlikte gençler, anahtar yeterliliklerinde önemli gelişmeler olduğunu ifade ederek gelecekte bu tür projelere tekrar katılmak istediklerini beyan etmişlerdir. E+GD göçmen ve yerel gençlerin sosyal uyum sürecine olumlu yönde katkı sağlamıştır. Araştırma bulguları sosyal uyumla ilişkililik içinde imkânı kısıtlılık, proje katılım motivasyonu, anahtar yeterlilikler olmak üzere üç alt başlık altında toplanabilir.

İmkânı Kısıtlılık

Gençlerde imkânı kısıtlılık (*fewer opportunity*) Erasmus+ programı tarafından “belirli gençlerin yaşatlarından daha az olanaklara sahip olması” şeklinde tanımlanmaktadır. İmkânı kısıtlılık sosyal, ekonomik, fiziksel, eğitim, kültür, sağlık ve coğrafi alanlarda gerçekleşebilir (European Commission, 2021a, s. 9). Katılımcılara imkânı kısıtlılık algıları ve kendilerini imkânı kısıtlı hissedip hissetmedikleri yönünde sorular sorulduğunda farklı yaklaşımlar göstermişlerdir. Kentin ekonomik, özellikle eğitimleri ile birlikte yürütebilecekleri iş bulma ya da burs imkânları açısından kısıtlılıkları olduğu yönündeki açıklamaları imkânı kısıtlılık konusunun sınıfsal konum ile ilişkisini ortaya koymaktadır.

Hangi gencin hangisine kıyasla daha çok imkânı kısıtlı olduğunun tespiti oldukça da zordur (Devlin vd., 2017). Göçmenlik gibi özel deneyimlere dikkat kesilmek bu zorluğu aşmayı kolaylaştırabilir. Bu anlamda ekonomik sıkıntılarda kimi ortaklıkları olsa bile dil bariyeriyle karşılaşmada dolayısıyla da istihdam edilebilirlik, eğitime erişim ve sosyalleşme gibi konularda yerel ve göçmen gençlerin imkânı kısıtlılığı deneyimleyişleri aynı değildir. Örneğin yerel gençler Şanlıurfa'daki istihdam zorluklarından bahsetseler de yerel öğrencilerin sosyal imkânlarla ilgili yoksunluklarını göçmen öğrencilerden daha fazla vurguladıkları görülmektedir. Özellikle kadınların sosyal katılım zorlukları ifadelerinin arka planını oluşturmaktadır.

“[...] yabancı dil konusunda [İngilizce] kendimi imkânı kısıtlı hissediyorum. Yaşadığım şehirde [Şanlıurfa]

kendimi geliştirecek aktiviteler olmadığı için kendimi geliştiremiyorum. Mesela bu sebepten dolayı sanatsal yönüm yok bundan eminim. Bu da bende büyük bir eksikliğin olmasına neden oluyor.” (G1, 24, K, Yerel)

“Ekonomik, sosyal, kültürel açıdan kısıtlılıklar yaşıyorum. Örneğin ekonomik açıdan iş imkânları konusunda kısıtlı alanlarımız var. Kültürel olarak da bulunduğum ilçe kütüphane açısından çok kısıtlı bir yer. Bir kitap alırken bile sorun yaşıyoruz çünkü her kırtasiyede bulunmuyor. Sosyal olarak da yapabileceğim bir aktivite yok.” (G6, 23, K, Yerel)

“Üniversiteye başladığım ilk yıl en çok sosyal konuda imkânı kısıtlılık yaşadım. Ulaşımında çok büyük sıkıntılar yaşıyorduk ki hala çözülmüş değil bence. Üniversitede yapabileceğim hiçbir etkinlik yoktu. Sadece kafeteryada vakit geçirebiliyorduk. Daha sonradan yaşam merkezi açıldı ama o bile çok azdı.” (G5, 25, K, Yerel)

Şanlıurfa'dan başka bir kent görmediğini ve birçok sıkıntısının ekonomik imkânsızlıktan ortaya çıktığını ifade eden göçmen bir katılımcının (G13) ifadesi imkân kısıtlılığının sınıfsal karakterinin altını çizmektedir. Gelir düzeyi yüksek olsa bile bir toplumda azınlığa mensubiyetleriyle halihazırda kimi kısıtlılıklar yaşayabilecek olan göçmen katılımcılar ekonomik zorluklarını sıklıkla ifade etmişlerdir. Yanı sıra ataerkil normlarla çerçevesi çizilen bariyerler yerel ve göçmen kadınların şehir dışına seyahat edebilmelerini, hatta kampüs dışı sosyalleşmelerini güçleştirmektedir. Benzer bir şekilde, Körükmez vd. (2020) de Mersin, Gaziantep ve İzmir'deki göçmen kadınlarla yaptıkları araştırmada, üniversite öğrencisi olan ya da yeni bitirmiş kadınların eğitimi güçlenme için bir fırsat olarak gördüklerini ve yakın çevrelerindeki geleneksel toplumsal cinsiyet kodlarının hayatlarındaki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır. Nitekim Özgür Baklacioğlu (2017) uluslararası sınırların kadınlar için güvenli olmadığını, kadınların göç sonrası süreçte de kayıt dışılığın ve yoksulluğun kadınlaştırılması yahut eğitimin kadınsızlaştırılması gibi bağlamlarda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle karşı karşıya kalmaya devam ettiklerini ifade etmektedir. Bu da imkânı kısıtlılığın örneğin göçmenlik ve kadınlık deneyimi dikkate alınırsa kesişimsel birçok katmanda değerlendirilebilecek bir olgu olduğunu göstermektedir. Yerel gençlerin imkânı kısıtlılığa verdikleri öncelikli örnekler sosyal katılım, İngilizce dil eğitimi ve eğitim sonrası bölgesel istihdam zorluklarıyla ilgilidir. Araştırma bulgularına göre göçmenlerin vurgusu ise Türkiye'de yaşamlarını rahat sürdürmelerine, eğitimlerini başarı ile tamamlamalarına ve iş bulmalarına imkân sağlayacak Türkçe dil eğitimi, teknik ekipman eksikliği ve hayatlarını idame ettirebilmek için eğitimleri esnasında ailelerine de destek olabilecekleri düzenli bir gelir sahibi olmak üzerinedir.

“Şanlıurfa'da iş imkânı yok. Ben kendimi burada hayal edemiyorum. Gerçekten çok kısıtlı imkânlarla sahip bir şehir. İstihdam anlamında burada yaşamak zor.” (G16, 20, E, Göçmen)

“Sığınmacılar özelinde bize her şey kısıtlı. Nerden bakıyorsak her şey dar oluyor yani uzağa bakamıyoruz. Örneğin uzaktan eğitim konusunda ben görüşme yapmak istediğim zaman eniştemden bilgisayarını ödünç alıyorum. Bilgisayar benim değil.” (G2, 26, E, Göçmen)

Kimi göçmen katılımcılar dillerini yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir ki bu durum Harran Üniversitesindeki Suriyeli öğrencilerle yaptıkları araştırmanın nicel verilerinde Kaya ve Şahin (2021, s. 71) tarafından da %33.8 oranıyla tespit edilmiştir. Bu çalışmada göçmen gençlerin bu yetersizlik durumunu çoğunluk toplumuyla sosyalleşme eksikliğine değil ekonomik yoksunluğa bağlamaları dikkat çekicidir. Göçmenliğin beraberinde getirdiği sıkıntılar gündelik yaşam pratiklerine yansımaktadır. Bu sıkıntıların başında ise geleceğe dair belirsizlik gelmektedir. Zorunlu göç dil, ekonomi ve sosyal anlamda çeşitli kısıtlılıkları da beraberinde getirmektedir. Sınıfsal eşitsizliklerden her iki genç grubu da etkilenmektedir. Yükseköğretimin her ne kadar kimi zorluklar yaşasalar da gençlere, özellikle göçmenlere umut verdiği ve ekonomik yoksunluklarını gidermede yani sınıfsal mobilizasyonu sağlamada eğitimin araçsallaştırıldığı görülmektedir.

Projelere Katılım Motivasyonu

E+GD projeleri AB tarafından çeşitliliğin vurgulandığı, farklılıkların bir araya gelerek bir çatı altında buluşabildiği bir zemin olması yönünde desteklenir. Bu aslında bir arada yaşamın mümkün olduğu, farklılıkların zenginlik olduğu görüşünün hayata geçirilme pratiği olarak gençler için oldukça önemli bir deneyimdir.

Yapılan çalışmalarda gençlerin programa dahil olurken anahtar yeterliliklerin farkında oldukları ve dil becerisini geliştirme, farklı kültürleri tanıma, gezme, yeni deneyim, arkadaşlıklar ve bakış açıları kazanma gibi arzulara sahip oldukları görülmektedir (Bağcı vd., 2018, s. 66). Ray Mon Raporunda (2018) da bununla paralellik gösterir şekilde gençlik projelerine katılım motivasyonuna dair sorulara verilen yanıtlarda “yeni” sözcüğünün ön plana çıktığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda sırasıyla yeni deneyimler elde etmek, kişisel gelişim, yeni bir şeyler öğrenmek, farklı kültürlerden insanlarla temas kurmak, yabancı dili geliştirmek projelere dahil olmada en popüler beş motivasyon kaynağı olarak belirtilmiştir (Şenyuva, 2018, s. 39). Erasmus+ programları Türkiye’de yaygın ve sargın yöntemlerle kültürlerarası öğrenme ve sosyal uyumun rahat zeminini hazırlayan gençlik kuruluşları (Göksel, 2022) yardımıyla çeşitli ülkelerden farklı sosyalizasyonlara sahip insanları bir araya getirip gruplar arası etkileşimi arttırmaktadır. Bu doğrultuda en son Ray Mon 2020 yılı raporunda sıralamanın değişerek farklı kültürel kökenlerden insanlarla temas kurma motivasyonunun ikinci sıraya yükseldiği görülmektedir (Şenyuva, 2020, s. 30). Bu çalışmanın bulguları da benzer motivasyonları göstermektedir. Araştırmaya katılan gençlerin ifadelerinden ortaya çıkan sözcük ise “farklı”dır.

“Farklı kültürlerden, dillerden, dinlerden insanlarla tanışmak çok güzel çok heyecanlı ve çok merak ediyordum. Bu yüzden katıldım.” (G3, 26, K, Göçmen)

“Farklı kişiler, farklı karakterler, farklı medeniyetler, kültürler tanımak ve kendi kültür ve medeniyetimizi farklı insanlara tanıtmak için bu projeye katıldım.” (G5, 25, K, Yerel)

“Hem projenin İngilizce olması dil gelişimi açısından önemliydi hem de ben hiç farklı kültürden insan tanımadım. Şimdiye kadar yurt dışından hiç arkadaşım olmadı. Hiç tanımadım. Farklı kültürleri de çok merak ediyordum. Çeşitli ülkelerden insanların gelmesi de çok güzeldi. Urfa’da her zaman gezdiğimiz yerleri başka insanlarla gezmek ve verdikleri tepkileri görmek hoşuma gidiyordu. Bunları deneyimlemek için proje katıldım.” (G1, 24, K, Yerel)

Aşına olunmayanla tanışmak, öteki olan ile kaynaşmak için bir fırsat olarak görülebilir ki gençlerin de proje katılım motivasyonlarına yönelik sorulara bu minvalde cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu da beraberinde gençlerin farklılıkların farkında olmasını getirmektedir. Böylelikle farklılıklarla birlikte yaşama bilinci gençler arasında güçlenmektedir. Projelere katılmak İstanbul, Ankara, İzmir vb. ‘merkez’ kentlere nazaran Şanlıurfa gibi çeperde ve içe dönük kentlerin gençleri için dünyaya açılmanın imkânıdır. Bu doğrultuda dikkat çekici olan proje katılımlarını yabancı dil (İngilizce) geliştirmeye yönelik atılan önemli bir adım olarak görmeleridir. Gençler için içinde buldukları toplumların dışındakilerle iletişim kurmanın, değerlerini ve kentlerinin sahip olduğu maddi kültür varlıklarını farklı ülkelerden gelen proje katılımcısı gençlerle paylaşmanın ilgi çekici bir tarafı olduğu görülmektedir.

Anahtar Yeterlilikler

Gençlerin E+GD projelerine katılımlarından beklentileri yabancı dillerini geliştirmek, farklı kültürleri tanımak, yeni arkadaşlar edinmek ve kişisel gelişim sağlamaktır. Katılımcı gençler proje öncesi ve sonrasına dair değerlendirmelerinde olumlu gelişim gösterdikleri ve kimi anahtar yeterlilikleri elde ettikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Avrupa Birliği tarafından 2006 yılında hayat boyu öğrenme anlayışı kapsamında tüm üye ülke vatandaşlarının sahip olmaları önerilen yeterlilikler ‘anahtar yeterlilikler’ olarak ifade edilmiştir (European Commission, 2018, s. 7). Avrupa Komisyonu tarafından yeterlilik kavramı “beceri, bilgi ve tutumların birleşimi” olarak tanımlanmaktadır. Projeler, Youthpass sertifikasının da temelini oluşturan bu yeterlilikler ve bu yeterlilikleri geliştirmeye yönelik yaygın öğrenme aktivitelerini içerecek şekilde tasarlanır. Böylelikle özellikle imkânı kısıtlı gençlerin hem iş piyasasında hem de gündelik hayatta güçlendirilmesi sağlanmış olmaktadır.

Avrupa Birliği 2020 hedeflerinde de vurgulandığı gibi çağımızda insan kaynaklarının gelişimine yatırım yapılması

oldukça önemlidir. Küresel rekabetin oldukça hız kazandığı günümüz dünyasında insan kaynaklarının belirli ortak yeterlik ve yetkinliklere sahip olması halinde sürdürülebilir olduğu belirtilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, 2014). Bu bağlamda E+GD projelerine katılan gençlere bu yeterliliklerini hangi ölçüde güçlendirdiklerinin de bir ifadesi olan Youthpass isimli sertifika verilmektedir. Gençlerin hemen hepsi sertifikayı faydalı bulduklarını, çeşitli iş başvurularında kullanabileceklerini, sertifikanın özgeçmişlerini güçlendirdiğini ifade etmişlerdir.

“Projede Youthpass sertifikası almamız çok iyiydi. Gaziantep’te belediyeler projeler gerçekleştiriyor. Bunun içinde sosyolog alımları oluyor ve belli bir süre sonra bu sosyologlara kadro veriliyor. Ve bu sosyologların da daha önce bir proje yapmış olmaları şartı var. Şimdi de o projeden sonuç bekliyorum kabul edilirse işe başlamış olacağım.” (G5, 25, K, Yerel)

“Aldığım sertifikayı CV’me ekledim. Bir iş başvurusu yaptığımda katkısı olacağını düşünüyorum.” (G14, 23, K, Göçmen)

“İstanbul Üniversitesinin başlatmış olduğu bir gönüllülük projesi var. Ben de bu sertifika sayesinde o projede gönüllü eğitmen olarak çalışıyorum. Bazı üniversiteler yüksek lisans alımlarında avantaj sağlıyor ve bende de lisansım bittikten sonra yüksek lisans yapma düşüncesi uyandırdı.” (G12, 28, E, Yerel)

Genç işsizliği, Türkiye’de ve dünyada çözüm bekleyen önemli bir sorundur. Suriye’den zorunlu göç dalgalarıyla birlikte genç işsizliği Türkiye ölçeğinde daha da ciddi bir sosyal sorun haline almıştır. Göçmenlerin işsizliğinin bir sebebi de eğitime erişimdeki eşitsizlik temelli sıkıntılardır (Bayırbağ vd., 2018, s. 403-407). Yerel olsun göçmen olsun birçok genç özellikle COVID-19 salgını ve beraberinde yaşanan ekonomik zorluklarla birlikte iş bulma konusunda rekabet içerisinde. Dolayısıyla günümüzde işsiz gençlerin içinde yükseköğretim diplomalıların oranı azımsanmayacak boyuttadır (2018, s. 405). Bu durum da özellikle işgücüne katılma oranı en düşük olan bölgede³ yaşayan gençlerin özgeçmişlerinde görünecek farklı donanımlar kazanma çabasında olmalarını ve kendilerini geliştirmelerini gerektirmektedir. Diğer taraftan yükseköğretim ve istihdam bağlamında üniversitelerin ülke ekonomisine sağlayacağı katkı artık YÖK tarafından bir parametre olarak kabul edilmektedir. Yükseköğretim kurumlarının istihdamı öncelikli bir konu olarak ele almaları beklenirken, Türkiye’de işgücü piyasası ve üniversitelerin mezunlarının istihdam durumları önem arz etmektedir (YÖK, 2021). Bu bağlamda, Youthpass, E+GD projelerine aktif katılım ile sahip olunan anahtar yeterlilikleri belgeleyen ve uluslararası

geçerliliği olan bir sertifika olması nedeniyle gençleri bir işe sahip olma konusunda bir adım öne çıkarmakta, mesleki ve kişisel gelişimleri için çabalarının somut bir karşılığı olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma kapsamında imkânı kısıtlı gençlerin E+GD projelerine katılımlarının onlara neler kazandırdığına dair betimlemelerinden ortaya çıkan çerçeve, Avrupa Komisyonunun anahtar yeterlilikler (Youthpass, 2022) olarak kabul ettiği kazanımların izini sürmeye olanak tanımıştır. Gençlerin ifadelerinden ön plana çıkan yeterlilikler yabancı dil, dijital ve teknolojik yeterlilikler, sosyal yeterlilikler, öğrenmeyi öğrenme, girişimcilik, kültürel farkındalık ve kendi kültürünü ifade etme olarak sıralanabilir.

Yabancı Dil

Sosyal dâhil olma ve uyum süreçlerini etkileyen en önemli faktörlerden birisi de göçmenlerin ve yerel halkın birbiriyle iletişim kurabilmesidir. İletişimin sağlanabilmesi her iki tarafın da ortak bir dili konuşarak anlaşabilmesiyle gerçekleşebilmektedir. Genellikle göçmenlerin göç ettikleri ülkenin hâkim dilini konuşmalarının uyum süreçleri ve hayatlarını idame ettirmelerini kolaylaştırdığı bilinmektedir. Projelerde bu bir tür karşılıklı ilişki içinde gerçekleşmiştir. İki gruptan gençlerin proje ortamının gerektirdiği sosyal etkileşimler sebebiyle kendi dillerini ve kültürlerini diğer katılımcılarla paylaşma eğilimlerinin artması dillerinin incelikleri üzerine kafa yormalarını sağlamış ve dağarcıklarını da geliştirmiştir. Farklı dillerden kelime ve cümleleri öğrenirken kendi dillerinin zenginliğini anlamakta ve diğer dilleri konuşan akranlarına kendi dillerini öğretmeye çalışmaktadırlar. Bu süreçte bir taraftan da öğrenme sürecini deneyimlemektedirler. Örneğin katılımcılardan bazıları şu ifadelere yer vermişlerdir:

“Projeyi yazarken kelimelerimize ve cümlelerimize dikkat ettik. Seçip seçip yazdığımız için daha geliştiğini hissettim.” (G10, 25, K, Yerel)

“Cezayir’den gelen arkadaşımız Selman ile Arapça ortak kelimeler kullandık. Cezayir Suriye’den çok uzak ben bu kelimelerin sadece Suriye’de olduğunu düşünüyordum ama öyle değilmiş Cezayir’de de kullanılıyormuş.” (G2, 27, E, Göçmen)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi hem göçmen hem de yerel gençler, sadece proje uygulama sürecinde değil yazım sürecinde de karşılıklı öğrenme/öğretme çabası içinde kendi dillerindeki yeterliliklerin geliştiğini vurgulamaktadırlar. Akranlarıyla paylaştıkları üretme ve öğrenme süreci özellikle göçmen katılımcıların Türkçe bilgilerine katkı sağlayarak onları cesaretlendirmiştir. Bunun yanında yurtdışından gelen katılımcılarla iletişim dili olması sebebiyle İngilizce öğrenme istekliliklerinin de arttığı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu durum her iki grup için de geçerlidir:

3 TÜİK 2021 verilerine göre TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) bölgesi %46.2 ile Türkiye’de işgücüne katılma oranı en düşük bölge iken istihdam oranı en düşük bölgelerden biridir. (bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645>)

“İngilizce konusunda hiçbir fikrim yoktu. İlk defa İngilizce diline maruz kaldım. İngilizce öğrenmek istedim. Yabancı dilde beş kelime ezberledim.” (G13, 23, K, Göçmen)

“Biz hep hayatın peşinden koşuyoruz ve bazı şeyleri unuttuk. İngilizcede o kadar unuttuğum şeyler vardı ki projeye bunları fark ettim.” (G3, 25, K, Göçmen)

“İngilizce konusunda ortamım olmamıştı. Çok iyi oldu. Türkçeyi bilsem de her gün yeni yeni şeyler öğrendim. Çekingem davranmadık, proje ile daha girişken olduk.” (G14, 23, K, Göçmen)

[...] Telaffuzum kötü, anlaşılmayacağım diye konuşmaktan çok korkuyordum. Ama projede konuşmaya başladım. Projeye korkumu yendim ve pratik yapmak çok önemliymiş onu anladım [...]” (G1, 24, K, Yerel)

“Artık İngilizce benim için yabancı dil değil diyebiliyorum.” (G4, 24, E, Yerel)

Cantez ve Atar (2021, s. 272) çalışmasında E+GD projelerine katılan gençlerin yabancı dil öğrenme motivasyonlarının arttığını ve İngilizce konuşma becerilerinin oldukça geliştiğini ortaya koymuştur. Aynı şekilde bu çalışmada da İngilizcenin yanı sıra farklı dilleri öğrenme arzularının güçlendiği, farkındalıklarının geliştiği görülmektedir.

“Türkçe ve İngilizce öğrenmeye ara vermiştim. Ama proje ile birlikte hem Türkçe hem de İngilizce öğrenmeye tekrardan başladım.” (G3, 26, K, Göçmen)

“Ben Arapça biliyorum Türkçe biliyorum ve projeden sonra başka bir dil daha öğrenmek istedim. Çünkü benim hayalim insanlara ve benim gibi mülteci olanlara yardım etmek istiyorum. [...] İspanyolca öğrenmeye başladım ve şimdi A1 seviyesinin yarısına kadar geldim.” (G2, 26, E, Göçmen)

Farklı dillerde iletişim sağlama becerisinin geliştirilmesi aynı zamanda sosyal uyum sürecine de olumlu etkide bulunmaktadır. Katılımcı gençler yeni kelimeler öğrenmiş, başka ülkelerden gelen katılımcılarla daha yakından iletişim kurmaya başlamış dil öğrenme konusunda farkındalık sahibi olmuş ve kendilerini sosyal dâhil olma sürecinin içerisinde bulmuşlardır. Bu durum onları özellikle sosyal etkileşimlerinde güçlendirmiş dil motivasyonu ile projede kurdukları bağ pekişmiş, bazıları bu ilişkileri sonraki sürece de taşımışlardır.

“Projeden sonra Portekiz’den bir arkadaşla İnternet üzerinden İngilizce konuşmaya başladık.” (G7, 23, K, Yerel).

“Hazırlıkları yaparken arkadaşlarla [yerel] bir araya geldim. Ben Türkçeyi kitaptan öğrendim sokaklardan değil. Ama dil sokaklarda öğrenilir. Bu proje sayesinde Türkçem çok gelişti.” (G2, 27, E, Göçmen)

İngilizce ve Türkçe dil yeterliliğini geliştirebilmenin belirli bir ekonomik sermayeye sahip olmayı gerektirdiğinden yakınan gençler için proje ortamının fırsat eşitliği sağladığı düşünülebilir. Bunun yanı sıra uluslararasılaşmanın bir boyutu olan yabancı dilde iletişim kurma becerisi gençlere dolaylı olarak özgüven kazandırmıştır. Bu da yerelde yapılan bir projenin onlar için dünyaya açılan bir kapı olmasına örnek teşkil etmektedir.

Dijital ve Teknolojik Yeterlilikler

Dijital yeterlilikler genç istihdamında önemli bir yere sahiptir. Ancak bu yeterliliklerin gelişmesi bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkânının olması ile bağlantılıdır. Dijital uçurum, sosyal eşitsizliğin dijital teknolojilere erişim üzerinden değerlendirilmesi, yani gerekli teknolojilere ulaşmada imkânı kısıtlılığın toplumda sosyal eşitsizlik hattını takiben derinleşmesidir. Sonucu olarak ortaya çıkan bilgi yoksulluğu gençler arasında telafisi güç dezavantajlıklara sebebiyet vermektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi bu kısıtlılığı en yoğun yaşayan bölgelerden biridir (Toso vd., 2015). Yerel halkın yanı sıra göçmenlerin ve mevsimlik tarım işçisi çocukların da bu teknolojilere erişimindeki zorluklar COVID-19 salgınının getirdiği uzaktan eğitim deneyimiyle yoğun olarak tartışılmış (Sezgin ve Fırat, 2020), dijital uçurum ve bilgi yoksulluğu ilişkisi salgında çevrim içi iletişim gerekliliğinin ortaya çıkmasıyla daha da görünür olmuştur.

Dijital Yeterlilik, geniş anlamda istihdam, öğrenme, sosyal dâhil olmayla ilgili hedeflere ulaşmak için bilgi iletişim teknolojilerinin yerinde kullanımınıdır (Ferrari, 2012, s. 1). Çalışmada projelere katılan gençlerin dijital dağarcıklarının proje aktivitelerinde kullanılan imkânlar doğrultusunda geliştiği görülmektedir. Bu gelişim yalnızca gençlerde değil gençlik kuruluşlarında da görülmüştür. Ray Cor 2021 raporuna göre gençlik kuruluşları pandemi ile gençlerin gereksinimlerini gözeterek dijital yeterliliklerini güçlendirmiş ve onlara çevrim içi etkinlikler düzenlemiştir (Göksel, 2021). Bu durum krizin dijitalleşme ile aşılması için geliştirilmiş bir strateji olarak değerlendirilebileceği gibi, dijital adaletin sağlanması gerekliliğini de tartışmaya açmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinde görüldüğü gibi projelerle pek çok dijital yeterlilik kazanmaktadırlar. Proje öncesi tasarım sürecinde ve proje esnasında katıldıkları aktivitelerle gündelik hayatlarında imkân bulamadıkları dijital keşiflerde buldukları ifadelerinden anlaşılmaktadır.

“Projeden önce projenin planını bilgisayardan yaptık. Böylelikle bilgisayar kullanmaya ve bazı programları öğrenmeye başladım.” (G3, 25, K, Göçmen)

“Menti [mentimeter.com] öğrendik. Google dokümanları kullanmayı öğrendik. Kendi hayatımda işim olduğunda o uygulamaları kullanıyorum artık.” (G6, 23, K, Yerel).

“Mail yazarken daha önce nelere dikkat etmem gerektiğini bilmiyordum ama proje sayesinde araştırarak nasıl yazıldığını öğrendim” (G9, 23, K, Yerel)

“Google dokümanları, Whereby’ı kullanmayı öğrendim. Kendi hayatımda da kullanmaya başladım bu uygulamayı.” (G11, 24, K, Yerel)

Teknolojinin olanca hızla ilerlediği günümüzde dijital yeterliliklere sahip olmak gençleri bir adım daha ileriye çıkarmaktadır. Dolayısıyla dijital anlamda kendisini geliştiren gençlerin özgüvenleri artmaktadır. Gençler dijital iletişim araçlarını daha etkili kullanmayı öğrenmekle birlikte yeni dijital imkânların da farkına varmaktadır. Böylelikle pandemi sonrası dijitalleşen dünyanın iş piyasasına katılım şartlarına daha rahat ayak uydurabileceklerdir. Bu kazanım da dolaylı olarak sosyal uyumu güçlendiren oldukça önemli bir süreçtir.

Öğrenmeyi Öğrenme

Katılımcı gençler, bilgiye ulaşma, değerlendirme ve bilgilerini kullanma yönünde gelişim sağlamışlardır. Bilgi ile kurulan ilişki, bilginin kazanımı ve tasnifi gençlerin gelişimleri için oldukça önemlidir. Öğrenmeyi öğrenme yeterliliği bilgi toplumunun gereği olarak ifade edilebilecek bir anahtardır. Kapıları açmada en önemli anahtarlardan biri olan öğrenmeyi öğrenme, kişilerin ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşarak onu diğerlerinden ayırabilmesini, bilgi stoğunda halihazırda olanlarla bağlantı kurarak yorum yapabilmesini, bilgi dağarcığında düzenleyebilmesini ifade eder (Güven, 2008). Deneyimsel öğrenme yöntemlerinin kullanılması da bu becerinin geliştirilmesi yönünde vazgeçilmez bir yaygın öğrenme adımıdır. Projelerin katılımcılar üzerindeki profesyonel etkilerine yönelik veriler de bunu destekler niteliktedir (Şenyuva, 2020). Ray Mon araştırmasına göre gençlerin %94.3’ü farklı öğrenme eksenlerini deneyimleme fırsatını kullanmak istemiş ve bunu katılımlarının profesyonel etkisi olarak ifade etmiştir (Şenyuva, 2020, s. 57). Gençler projeleri başka gençlere tavsiye etmekle birlikte gelecekte imkân bulurlarsa projelere tekrar katılmak istemektedirler. Katılımcı gençlerin kişisel gelişimlerinin artmasının ve projelerden memnuniyet düzeyinin yüksek olmasının geçerli bir sebebi de aktif katılımı destekleyen öğrenme metotlarıdır (Şenyuva, 2018, s. 51-59). Gençlerin onlara alan açan ve tek yönlü olmayan öğrenme faaliyetlerinin içinde birer fail olarak yer almayı önemstedikleri görülmektedir. Bu çalışmada da gençler farklı öğrenme metotlarını ilgi çekici bulduklarını, deneyimsel öğrenme metotlarının kullanılmasının proje ortamına olumlu katkıları ifade etmişlerdir. Katılımcı gençlere göre projeler öğrenmeyi öğrenme yeterliliğinin yanı sıra onlara eğlenerek öğrenme ortamı sunmuştur. Böylece proje ortamlarını eğlenceli, keyifli, mutluluk verici, cesaretlendirici vb. olumlu sıfatlarla değerlendirmişlerdir.

“Öğrenmenin farklı eğlenceli yollarını öğrendik. Öğrenmenin sadece okula ve ezber yoluyla değil farklı yollarla olduğunu öğrendik.” (G5, 25, K, Yerel)

“Yaptığımız etkinlikler sonucunda keyifli bir şekilde de öğrenebileceğimizi öğrendik.” (G8, 24, K, Yerel)

“Yeni insanlarla tanışmak çok güzeldi. Yabancı ülkelerden. Aynı zamanda İngilizce konuşacağım bir ortam olmamıştı. İngilizceyi çok seviyorum. Katkı oldu. Yeni yerler gördüm. Deneyimsel öğrenme metotlarının kullanıldığı oyunlar oynadık. Çok etkilendim. Özgüvenim arttı. Cesaretim geldi ve kendimi geliştirdim. Şimdiye kadar bir ortama girdiğimde Suriyeli olduğum için insanlar uzak durabiliyordu. Ama projede hem Türkler hem yabancılar çok iyi davrandı. Yabancılar daha önce hiç Suriyeli arkadaşım olmadı dediler. Çok mutlu oldum.” (G14, 23, K, Göçmen)

Yaygın ve sargın öğrenmenin kilit kelimesi deneyimdir. Deneyim kazanmak ve paylaşmak gerek akran öğrenmesinin gerekse gruplar arası öğrenmenin temel dayanağıdır. Kaynaşmaya zemin hazırlayan bir arada olmak, tanışmak, alışverişte bulunmaktır. Katılımcı ifadelerine bakıldığında sosyal uyumun sağlanması için deneyim yaşamının ve bu deneyim metodunun öğrenilmesinin (öğrenmenin öğrenilmesi) oldukça önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

“Bir şeyi öğrenmek için o şeyle birlikte yaşamak gerekiyor. Mesela göçmenleri anlamak için göçmenlerle yaşamak gerekiyor. İngilizceyi öğrenmek için o dili konuşanlarla birlikte yaşamak gerekiyor. Teoriden ziyade her anlamda pratikle öğrenildiğini düşünüyorum.” (G1, 24, K, Yerel)

Projelerde yerli ve göçmen gençlerin ilgisini oldukça çeken ve diğer projelere katılma arzularını diri tutan bu deneyimler, eğitim hayatlarından aşına olmadıkları bir öğrenme anlayışıyla tanışmalarını, vizyon kazanmalarını sağlamıştır.

Sosyal Yeterlilikler ve İnisiyatif Kullanma

Sosyal yeterlilik, bireylerin etkileşimlerinde sosyal becerileri eksikli olumlu deneyimlerini mümkün kılan davranışlarını açığa vurmaları ve diğer bireylerce de olumlu olarak değerlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Önalın Akfırat, 2006). Gençlere proje katılımlarıyla sosyal yeterliliklerinin gelişip gelişmediği sorulduğunda “farklı” olarak nitelendirdikleri toplumlarla bir araya gelişlerinden olumlu deneyimler kazandıkları ve bunun çoğunluğunun özgüvenine olumlu etkisi ortaya çıkmıştır.

“Daha bir kendime güvenerek konuşmaya başladım. Çünkü bir yerlerde bir şeylerden bahsederken işte biz Portekizlilerle, Litvanyalılarla beraber şunu bunu yaptık diye güvenerek anlatıyorum. Daha sonra elde olan imkânlarla bir şeyler yapabilmeyi öğrendik. İmkânımız kısıtlı ama hiçbir şey yapamıyor değil elde olan imkânlarla farklı şeyler yapabilmeyi öğrendik.” (G5, 25, K, Yerel)

“Yeni arkadaşlıklar edindim. Daha önce Türk arkadaşım yoktu.” (G13, 23, K, Göçmen)

“Ben projeye katıldıktan sonra kendimi ifade edebiliyorum. Daha öncesinde bir şeyler anlatırken çok heyecanlanıyor ve telaffuz yapamıyorum. Karşımdaki kişiyle çok rahat bir şekilde iletişim kurabiliyorum artık. Özgüvenin bu açıdan yükseldi.” (G7, 23, K, Yerel)

“Öncelikle bir özgüven sahibi oldum çünkü biz onlardan sorumluyduk. Onları biz aldık havaalanından. Dışarıda da bize emanetlerdi. Sadece bu sorumluluk bile bize çok şey öğretti. Kendimi daha iyi ifade etmeyi öğrendim.” (G8, 24, K, Yerel).

Gençler üzerlerindeki çekingenlikleri atarak yeni arkadaşlıklar kurmuşlar ve daha girişken hale gelmişlerdir. Günümüzde gerek günlük hayatta gerekse iş yaşamında inisiyatif alma ve girişimcilik daha da önemli görülmektedir. Bu bağlamda gençlerin etkinliklerde sorumluluk almaları kendilerine dair farkındalıklarını güçlendirmiştir.

“İnisiyatif alıp boş bir zamanımızda yabancı katılımcıların isteği ile onları alışveriş merkezine götürdüm. Sorumluluk alıp kendimi bir koordinatör gibi hissettim. Sorumluluk aldığım için özgüvenim arttı.” (G1, 24, K, Yerel).

“İnisiyatif almaya örnek, anahtarını benim sizden isteyip sabah okula gidip sınıfı açmam, temizlemem bunlar benim açımdan hem inisiyatif alma hem de sorumluluk almaktır. (G12, 28, E, Yerel)

“Kriz anında ne yapılır bunu öğrendim. Gergin ortam nasıl eğlenceli ortama dönüşür bunları öğrendim.” (G4, 24, E, Yerel)

E+GD projelerine katılım sağlayan gençlerin Şanlıurfa’da ev sahibi konumunda olmaları, yurtdışından gelen diğer katılımcılara rehberlik etmeleri, onların gündelik pratik sorunlarının çözümüne destek olmaları anlamına gelmiştir. Bu durum da gençlerde inisiyatif alma motivasyonu doğurmuştur. Katılımcı görüşlerine göre, gençler inisiyatif alma konusunda kendilerini geliştirme imkânı bulmuşlardır. Harekete geçmiş ve çeşitli girişimlerde bulunma konusunda cesaretlenmişlerdir. Özellikle kadın katılımcıların özgüvenlerinin arttığı, kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini vurgulamaları anlamlıdır.

“Projeden önceki insanlarla etkileşim kurmaktan, yeni ortamlara girmekten çekinen ben, proje sonrası bu çekingenliği atan ve bir an önce başka bir proje olsun diyen ben. Onun dışında yurt dışı merakım çok daha fazla arttı.” (G1, 25, K, Yerel)

Bölgede gözlemlenebilen ataerkil kodlar (Ozdemir-Sarıgil ve Sarıgil, 2021; Ökten, 2009) ve kalabalık ailelerindeki ev içi sorumluluklar kadınların kendilerini gerçekleştirme, geliştirme ve sosyal hayatta aktif olabilme imkânlarını

kısıtlamaktadır. Bu durum en çok pandemi döneminde eğitimin kampüs dışına çıkararak uzaktan yürütülmesi sonucu kadın öğrencilerin yaşadıkları zorluklarla mücadelelerinde görünür olmuştur (Ağca-Varoğlu vd., 2022). Projeler ev dışında vakit geçirebilme ve aile içi sorumluluklarından uzaklaşabilmenin taktiksel bir yoludur ve genç kadınlara hareket imkânı kazandırmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğini aşma ve kadınları güçlendirme yönündeki işlevleri sebebiyle E+GD projelerinin içermeci anlayışıyla örtüşen bir çıktısı olarak değerlendirilebilir.

Kültürel Farkındalık ve Kendi Kültürünü İfade Edebilme

Ülkesinin dışına çıkarak veya kendi ülkesinde ülke dışından gelen misafirleri ağırlayarak çeşitliliği deneyimleyen gençler sahip olduklarının öz farkındalığına varabilmektedirler. Gençler bu şekilde yeni kültürlerle tanışma imkânı elde ederler. Bireylerin farkındalığının yüksek olması, farklı bir kültüre uyumu kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte farklılıklarla karşılaşan gençler kendi kültürleri üzerine de ayrıca bir farkındalık sahibi olurlar. Farklı kültürleri tanıma hevesi ve kültürel çeşitliliğe yönelik farkındalık kültürel zekanın kazanılması ile mümkündür. Bu şekilde birey farklı kültürlerle uygun davranışı gösterir (Baykara ve Kuzulu, 2021, s. 116-123). Böylelikle gençler önyargıları kırılarak güçlü arkadaşlıklar kurup birlikte yaşamının inşasına katkıda bulunmuşlar, pozitif iletişimi ve barış dilini kurabilmişlerdir.

“Özellikle kültür gecesinde tam bir kültür şöleni yaşadım. Başka kültürlerin sergilenmesi benim açımdan çok eğlenceli oldu. Farklı kültürlerden insanlar bir aradalar ve sosyal ilişkiler kuruyorlar kültürel farklılık açısından bir farkındalık oluştu.” (G4, 24, E, Yerel)

“Kültür gecesi diye bir etkinlik yaptık. Orada herkes kendi kültürünü tanıtmıştı ve çok güzel sonuçlar ortaya çıktı. Yemeklerle kıyafetlerle kültürlerimizi tanıttık. Yani sadece öğrenmeyle kalmayıp kendimizi de tanıtmaya imkânımız oluyor. Bazen oturduğumuz zamanda orada neler yaptıklarını, burada bizim neler yaptığımızı sormuşlardı. İlk gün dışarı çıktığımız zaman çok dikkatlerini çekmişti. Burada kadınlar da araba sürer mi diye sormuştu bize.” (G8, 24, K, Yerel)

“Ben merakımı giderdim. Önyargılarım da kırıldı diyebilirim. Benim Portekiz ya da Litvanyalılar hakkında değil de Suriyeliler hakkında önyargım vardı. Ama orada tanıştığımız kızlar çok sıcakkanlıydılar ve güzel bir arkadaşlık kurmaya çalıştık. Bir sıkıntımız olmadı. Bu yönden bana katkısı oldu. Onlara karşı önyargım eskisi kadar yok yani.” (G6, 23, K, Yerel)

Kültürlerarası etkileşim, iletişim, kendi kültürünün farkına varma ve farklı kültürleri tanıma anlamında gençlerin yeterliliklerinin geliştiği görülmektedir. Gençler hem farklı olana karşı saygı duyma hem de özgürce kendilerini tanıtabilme becerileri kazanmaktadır. Bu yolla da kendi

önyargılarını kırmış ve yurtdışından projeye katılmak üzere gelen gençlerin önyargılarının dönüşmesine destek olmuşlardır. Projelerde sorumluluk almalarının kişisel bakışla yerel gençlerin memleketlerini tanıtmaya, sosyal mekânları yurtdışından gelen gençlerle paylaşmalarına önemli etkisinin yanında göçmen gençler için ise bambaşka bir katmanda yaşadıkları ve okudukları kente aidiyet geliştirmeleri yönünde destek olduğu görülmektedir. Göçmen ve yerel gençlerin yaşadıkları kente dair olumlu duygular besleyerek, o kentin maddi kültür varlıkları ve değerleri hakkında ortak bilgiler edinip misafir yabancı katılımcılara aktarmaları sosyal uyumlarına olumlu etki sahibi olmuştur.

Sonuç

Avrupa Birliği tarafından desteklenen Erasmus+ Gençlik Değişimleri (E+GD) projelerine Türkiye'den her yıl yüzlerce göçmen ve yerel genç katılmaktadır. Gençler katıldıkları projelerde alternatif öğrenme metodlarını deneyimlemekte, seyahat etmekte, farklı kültürleri tanımakta ve bütün bunlarla birlikte birçok anahtar yeterlilik kazanmaktadır. Bu çalışmada projelerin göçmen ve yerel gençlerin gelişimlerine ve sosyal uyum süreçlerine etkisi üzerine yerelden bir inceleme yapılmıştır.

Katılımcı yerel ve göçmen gençler iletişim kurarak birbirlerini daha iyi ve sağlıklı bir şekilde tanıma imkânı bulmuşlardır. Bu iletişimi Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerini öğrenmeye çalışarak kurmuşlardır. Beraber gönüllülük yaparak topluma katkı sağlamayı hedeflemiş olmaları gençleri birbirlerine daha fazla bağlamış sosyal uyum süreçlerini güçlendirmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkacak olursak göçmen gençlerin Türkçe dil bariyerleri eğitim ve iş hayatlarında, yerel halkla sosyalleşme çabalarında oldukça zorlayıcı bir rol oynamaktadır. Projelere katılımlarının sosyal yeterliliklerini geliştirme anlamında olumlu etkileri oldukça belirgindir.

Gençler göç üzerine tematik projelere katılmış ve bu projelerin vermek istedikleri mesaj hakkında farkındalık sahibi olarak, kültürlerarası öğrenmeye dahil olmuş toplumsal sorunlara daha duyarlı hale gelmiş ve birlikte yaşama kültürlerini geliştirme yönünde adımlar atmışlardır. Gündelik hayatta ayrımcılık yaşayan göçmen gençler için yerelden akranlarıyla paylaştıkları bu bir arada olma deneyimi, topluluklar arasındaki görünmez duvarları yıkıcı bir işlev görmüştür. Aynı zamanda kent ve grup aidiyetlerini güçlendirmiştir. Bu yerel ve göçmen gençler arasındaki en temel farkı teşkil eder. Özellikle gençler farklı kültürler, arkadaşlıklar sayesinde tek düze giden hayatlarında yaşamış oldukları değişimlerle içine kapanık veya çekingen olma durumlarını önemli ölçüde aşmışlardır. Proje katılımları sonrası kazanımlarına dair değerlendirmelerinin imkân kısıtlılığı hissettikleri konularla ve projelere katılım motivasyonlarıyla tutarlı olduğu görülmektedir.

Sosyal uyum bu çalışmada hem yerel hem de göçmen topluluklar açısından çeşitli sorumluluklar içeren iki yönlü bir

süreç olarak ele alınmıştır. Göçmenler tarafından sosyal dâhil olmaya dönük aktif istekliliğinin yanı sıra yerel halk tarafından ise toplumsal kabul yönünde adımlar gerekmektedir. Her iki tarafın da fail olduğu sosyal uyum anlayışı çerçevesinde düşünüldüğünde projeye katılan gençlerde bu iki sürecin de güçlendiği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda gençler, projelerde gönüllülük faaliyetlerine de katılarak empati duygularını geliştirmiş ve dayanışma ruhunu pekiştirmişlerdir. Dolayısıyla bu durum sosyal uyum üzerinde olumlu etki sahibidir. Gençlerin proje katılımlarıyla birlikte kendilerine daha fazla güvendikleri ve yeteneklerine olan inançlarının arttığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte gençler güçlü ve zayıf yönlerini daha iyi keşfetme imkânına sahip olmuşlardır.

İmkân kısıtlılığın gençler tarafından çeşitli alanlarda kişisel olarak deneyimlenmesi oldukça dikkat çekicidir. Bu, bir kısıtlılık durumunun zincirleme birçok yoksunluğu da beraberinde getiriyor oluşuna gençlerin gözünden örnek teşkil etmektedir. Dijital yoksunluk ya da şehir/ülke dışına maddi yahut geleneksel sebeplerle çıkamama durumunu aşmalarında destekçi olan projeler özellikle genç kadınların güçlendirilmesine ön ayak olmuştur. Örneğin her ne kadar kimi göçmen ve yerel kadın katılımcılar aile içi rol ve sorumlulukları sebebiyle zaman zaman etkinlikleri takipte zorlanmış olsalar da projelerin kampüs merkezli olması kadın katılımcılara ailelerinin gözünden 'meşru' hareket imkânı kazandırarak onları sosyal anlamda da güçlendirmiştir. Bu bağlamda erkek ve kadın katılımcılar arasında göçmen-yerel ikiliğinin dışında kişisel bir deneyim farklılığı olduğu gözlenmiştir. Zira gençler imkân kısıtlılığı benzer şekillerde deneyimliyor ve projelere katılarak bu kısıtlılıklarına benzer çözümler üretiyor görünseler de farklı sosyal gruplara mensubiyetleri sebebiyle aralarında farklılıklar olduğu ortadadır. Benzer bir farklılaşmanın göçmen kadın katılımcılarla, onlar gibi zorunlu göç sürecini yaşamış fakat yükseköğretim çatısı altında olmayan göçmen kadınlar arasında da olduğunu söyleyebiliriz. Göçün kadınları güçlendirdiğini ifade eden çalışmalar olsa da bu kadınların iş gücü piyasasındaki dezavantajlı konumu dikkate değerdir (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020). Birçok göçmen kadının sahip oldukları niteliklerden bağımsız olarak ev içi hizmetler ve bakım hizmetlerinde çalışmak zorunda kalmalarının yanı sıra kayıtsız işgücü olarak, kadınlar onları birçok haktan mahrum bırakan iş yerlerinde, sigortasız ve düşük ücretlerle istihdam edilmektedirler (Körükmez vd., 2020). Araştırma kapsamında görülen yüksek öğretimdeki göçmen kadınların ise eğitimleri sonrasında sahip olacakları yetiler doğrultusunda çalışabilme hedefinde oldukları ve projelere katılım motivasyonlarının bir boyutunun da bu doğrultuda bir adım atmak olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır. İş piyasasının cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık bazı olumsuzluklarıyla ya da içinde buldukları çevrenin baskıcı tutumu ile karşılaşabilecek olsalar da bu gençler eğitim yoluyla statü ve sınıfsal mobilizasyonu gerçekleştirebilme ve sosyal haklara sahip olmayı bir umut olarak taşımaktadırlar. E+GD projelerinin kadın katılımcılara hem içinde buldukları geleneksel yapıdan hem de sınıfsal yoksunluklardan çıkabilmeleri için kapıları araladığını düşünceleri şaşırtıcı değildir. E+GD projelerine katılan

gençlerin farklı geçmişlere ve kültürlerle sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda çeşitli çatışma ve anlaşmazlık alanlarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Ancak projelerde gençler bir araya gelip birlikte ortak bir amaca yönelik çalışmalar yaptıklarında birbirleriyle daha kolay anlaşabildikleri ve empati kabiliyetlerini geliştirdikleri görülmektedir. Gençler farklı kültür, inanç ve düşüncelere sahip insanların davranışlarına ve değerlerine karşı daha açık hale gelmişlerdir. Fikirlerini özgürce ifade edebilme ve çevrelerinde yaşanan sorunları çözmek için harekete geçme konusunda daha istekli oldukları, güncel sorunlara daha duyarlı hale geldikleri görülmüştür.

Gençlerin projelere katılımlarıyla istihdam edilme umutlarının arttığı görülmektedir. Katılımları mesleki gelişimlerine de destek olmuştur. Örneğin projelere katılan gençlerin sorumluluk alma, dil, dijital ve girişimcilik yeterlilikleri geliştiğinden, kendilerini gelecek hedefleri ve kariyer beklentileri için adımlar atmış hissetmişlerdir. Öğrenmeyi öğrenme yeterliliklerini güçlendirerek yaygın öğrenme yöntemlerini içselleştirme ve kendilerini sürekli geliştirme eğilimindedirler. Katılımcıların iş bulma imkânları artarken akademik anlamda da ileri eğitim faaliyetlerine katılmaya daha istekli oldukları görülmüştür. Gençler Youthpass sertifikalarının iş bulma veya kariyerlerini geliştirme sürecinde kolaylaştırıcı bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Birçoğu yaptıkları iş ve proje katılımı görüşmelerinde Youthpass sahibi olmanın ayrıcalığını deneyimlemiştir. Bütün bunlarla birlikte gençler, kendilerinin gelecekte ne tür beceri ve yeterlilikler geliştirmek veya kazanmak istediklerini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir.

Bu çalışma Şanlıurfa ilinde E+GD projeleri kapsamında projelere katılan gençlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerle sınırlıdır. Ancak gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı şehirlerde, farklı veri kaynakları kullanılarak proje içeriklerine göre belirlenmiş bağlamlarda daha detaylı ve karşılaştırmalı sosyal etki analizi yapılabilir. Örneğin bu çalışmada da ortaya çıkan önemli bir boyut olan projelerin genç göçmen ve yerel kadınları güçlendirme boyutu toplumsal cinsiyet çerçevesinden yapılabilecek bir araştırma için önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Ayrıca Erasmus+ Programı tarafından alternatif öğrenme çevrelerinin, sosyal etkileşimin, çeşitliliğin, gruplar arası iletişimin bu denli vurgulandığı proje ortamının farklı yöntemlerle örneğin etnografik yöntemle incelenmesi, deneyim merkezli bir çaba olan E+GD projeleri ve katılımcılarının mikro ölçekli derinlikli analizini mümkün kılabılır.

Kaynakça

Adanır, Y., & Susam, E. (2019). Yükseköğretim öğrencilerinin Erasmus programı hakkındaki görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği). *Journal of History School, XLIII(XLIII)*, 1584-1612.

Adıgüzel, Y. (2016). Göçmenlerin kültürel entegrasyonu. A. Esen ve M. Duman (Eds.), *Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeliler, tespitler öneriler* içinde (s. 171-194). WALD.

Adıgüzel, Y. (2020). *Göç Sosyolojisi*. Nobel.

Ağca-Varoğlu, F. G., Bingöl, M., Karakurt, Z., Çoban, B., Kılıç, G., Kaplaner, N., & Zengin, S. (2022). Fragments of everyday life in a pandemic: autoethnographic reflections of young women from Eastern and Southeastern Turkey. *Fe Dergi*, 14(1), 50-65. <https://doi.org/10.46655/federgi.1050366>

Aksay Aksezer, E., Yağmur, K., & Van De Vijver, F. (2021). A qualitative study of Erasmus Program challenges and paradoxes based on the experiences of students from Turkey. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(1), 63-73. <https://doi.org/10.2399/yod.20.730970>

Bağcı, Ö. A., Erdem, S., & Erişen, Y. (2018). Erasmus+ KA103 hareketlilik programının öğrenci ve koordinatör görüşlerine göre değerlendirilmesi, *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 54-76.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.

Barın, H. (2021). *Türkiye'deki Suriyelilerin entegrasyonunda sivil toplum kuruluşlarının rolü*. Kadim Yayınları.

Bayırbağ, M. K., Göksel, A., & Çelik, C. (2018). Child poverty and youth unemployment in Turkey. *Poverty & Public Policy*, 10(3), 390-413. <https://doi.org/10.1002/pop4.228>

Baykara, S. T., & Kuzulu, E. (2021). Erasmus öğrenim hareketliliği öğrencilerinin kültürel zekâ seviyeleri ve program deneyimleri üzerine bir araştırma. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(26), 110-126. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.895457>

Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38-88.

Cantez, K., & Atar, C. (2021). Investigating the contribution of the European Union Erasmus+ youth exchange project to foreign language learning. *Eurasian Journal of Applied Linguistics*, 7(1), 259-276. <https://doi.org/10.32601/ejal.911281>

Coombs, P. H., & Ahmed, M. (1980). *Attacking rural poverty: How nonformal education can help*. Johns Hopkins University Press.

Dedeoğlu, S., & Ekiz Gökmen, Ç. (2020). Göç teorileri, göçmen emeği ve entegrasyon: Kadınların yeri. K. Biehl ve D. Daniş (Eds.), *Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç çalışmaları* içinde. (s. 18-38). SU GENDER & GAR.

Devlin, M., Kristensen, S., Krzaklewska, E., & Nico, M. (Eds.). (2017). *Learning mobility, social inclusion and non-formal education: Access, processes and outcomes*. Council of Europe Publishing.

Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. (2. baskı). Bilgi Üniversitesi Yayınları.

European Commission. (2018). *Council recommendation on key competences for lifelong learning*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:395443f6-fb6d-11e7-b8f5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

European Commission. (2021a). *Erasmus+ and European Solidarity Corps inclusion and diversity strategy*. [Implementation guidelines]. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture European Commission. https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/implementation-inclusion-diversity_apr21_en.pdf

European Commission. (2021b). *Erasmus+*. [Programme guide]. https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/2021-erasmusplus-programme-guide_v2_en.pdf

European Youth Portal. (2023). *EU youth strategy*. https://youth.europa.eu/strategy_en

Ferrari, A. (2012). *Digital competence in practice: An analysis of frameworks*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/doi:10.2791/82116>

- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Geçici koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Göksel, A. (2021). *Koronavirüs pandemisinin gençler ve gençlik çalışmalarına etkisi ve verilen başarılı yanıtlar durum çalışması*. Türkiye Ulusal Ajansı. https://www.ua.gov.tr/media/vtabgan1/ra_y_cor_turkiye_tr_final.pdf
- Göksel, A. (2022). Stimulating learning organisation through Erasmus+: Youth organisations in Turkey. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10(27), 15-38. <https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.982763>
- Gülerce, H., & Çorlu, R. (2021). Yükseköğretimdeki Suriyeli sığınmacı öğrenciler: Uyum ve çatışma alanları. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 71-106. <http://dx.doi.org/http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.7.12.85>
- Güven, M. (2008). Information literacy: learning to learn and teacher training. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 20-36.
- Hannafi, C., & Marouani, M.A. (2022). Social integration of Syrian refugees and their intention to stay in Germany. *Journal of Population Economics*, 36, 581-607. <https://doi.org/10.1007/s00148-022-00913-1>
- Kaya, E., & Dönmez, E. (2022). Bir Erasmus öğrenci hareketliliği deneyimi: Coimbra Üniversitesi Kütüphanesi. *Library Archive and Museum Research Journal*, 3(1), 70-80.
- Kaya, M., & Şahin, H. (2021). Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerin akademik entegrasyon süreçlerinin analizi. *İnsan & Toplum*, 11(3), 39-84. <https://doi.org/10.12658/M0627>
- Koyuncu, A. (2020). Toplumsal kabulde ekonominin imkânı: Konya'daki Suriyeli girişimciler. *İnsan & Toplum*, 10(3), 100-131.
- Körükmez, L., Karakılıç, İ. Z., & Danış, D. (2020). *Mecburiyet, müzakere, değişim: Suriyeli kadınların çalışma deneyimleri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri*. GAR (Göç Araştırmaları Derneği) Kitap Serisi, No. 2.
- Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyoloji ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam.
- Kümbetoğlu, B. (2020). *Niteliksel araştırmalarda analiz*. İstanbul: Bağlam.
- Lafraya, S. (2011). *Intercultural learning in non-formal education: theoretical frameworks and starting points*. Council of Europe Publishing.
- Marin-Ferrer, M., Vernaccini, L., & Poljansek, K. (2017). Index for risk management inform concept and methodology report—version 2017. Publications Office of the European Union.
- Ok, G., & Gülerce, H. (2021). Türkiye'de göç ve uyum çalışmaları: Sosyal girişimcilik yoluyla sosyal dahil etme projesi örneği. M. Karakaş ve D. Çak (Eds). *Göç ve etkileri güvenlik, toplum, kadın, çocuk, ekonomi, dış politika* içinde (s. 22-33). Pegem Akademi.
- Ozdemir-Sarigil, B., & Sarigil, Z. (2021). Who is patriarchal? The correlates of patriarchy in Turkey. *South European Society and Politics*, 26(1), 27-53. <https://doi.org/10.1080/13608746.2021.1924986>
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Özgül Baklacioğlu, N. (2017). *Uluslararası sınırların gölgesinde mülteci kadımlar*. Der Yayınları.
- Özmen, H. (2019). *Erasmus+ programlarının hoşgörü kültürü oluşturmada yeri ve önemi*. Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Petersen, K. B. (2017). The pedagogical approach of the anholt projects: an innovative european perspective on learning to-learn mobility projects? reflections and discussion. M. Devlin, S. Kristensen, E. Krzaklewska, ve M. Nico (Eds), *Learning, mobility, social inclusion and non-formal education, access, processes and outcomes* içinde (s. 73-88). Council of Europe Publishing.
- Sezgin, S., & Fırat, M. (2020). COVID-19 pandemisinde uzaktan eğitime geçiş ve dijital uçurum tehlikesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 37-54.
- Sezgin Büyükalaca, A. A., & Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci. *HUMANİTAS-Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 419-438.
- Şenyuva, Ö. (2018). *Research-based analysis and monitoring of Erasmus+: Youth in action E+YiA (RAY-MON) Turkey national report 2018*. Türkiye Ulusal Ajansı. <https://www.ua.gov.tr/media/mc3b4wz/ray-mon-final-report.pdf>
- Şenyuva, Ö. (2020). *Erasmus+ gençlik programı'nın araştırma temelli analizi ve izlemesi (RAY-MON) Türkiye Ülke Raporu 2020*. Türkiye Ulusal Ajansı. <https://www.ua.gov.tr/media/vf3peym/ray-mon-2020-turke-15112021-revize.pdf>
- Şenyuva, Ö., & Göksel, A. (2022). Türkiye'de gençlik çalışmaları ve non-formal öğrenme: Avrupa Komisyonu gençlik projeleri üzerinden bir değerlendirme. Y. Şentürk, A. Berna Uçarol ve A. Ezik (Eds), *Türkiye'de gençlik araştırmaları: Temalar, yönelimler ve yaklaşımlar* içinde (s. 53-65). Heretik.
- Toso, S., Atlı, Ş. M., & Mardikyan, S. (2016). Türkiye'nin bölgeleri arasında sayısal uçurum. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 10(1), 41-49.
- Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı. (2014). *Eğitim ve öğretim 2020*. [Bilgi notu] https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Egitim%20ve%20Kultur/web_egitim_ve_ogretim_2020__3_.pdf
- Türkiye Ulusal Ajansı. (2017). *Erasmus'tan Erasmus+'a 30 yılın hikayesi*. [Bilgi notu] <https://www.ua.gov.tr/media/jejdp0r/erasmus-30-yl.pdf>
- Türkiye Ulusal Ajansı. (2022). *Gençlik değişimleri*. <https://www.ua.gov.tr/programlar/firsatlar/ka152-ortak-ulkelerde-ogrenim>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. (2021). *YÖK, 40. yaşına yeni vizyonuyla giriyor*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/yok-40-yasina-yeni-vizyonuyla-giriyor.aspx>
- Youthpass. (2022). *Why Youthpass?* <https://www.youthpass.eu/tr/about-youthpass/why-youthpass>

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (gevrimici bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayımlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher's Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*